

OKUL MÜDÜRLERİNİN ETİK LİDERLİK DAVRANIŞLARI İLE ÖĞRETMEN ÖZ YETERLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ¹

Doç. Dr. Mahmut SAĞIR

Kahramanmaraş Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Msagir@ksu.edu.tr

Burak TUTKUN

Tokat Merkez Cumhuriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

b.tutkun60@gmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı, okul müdürlerinin etik liderlik davranışları ile öğretmen öz yeterliği arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmanın evrenini, 2016–2017 eğitim öğretim yılında Tokat il genelinde 6887 öğretmen; örneklemini ise 313 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmenlerin özyeterlik düzeylerini belirlemek için Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan “Öğretmen Özyeterlik Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Okul müdürlerinin etik liderlik davranışı gösterme düzeylerini belirlemek amacıyla ise De Hoogh ve Den Hartog (2008) tarafından geliştirilen ve Alkan (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan “Etik Liderlik Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmada okul müdürlerinin etik liderlik davranışları ile öğretmen öz yeterliği arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişkinin olduğu da belirlenmiştir. Buna göre okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarını sergileme düzeyleri arttıkça öğretmenlerin özyeterlik algıları da artmaktadır. Öğretmen özyeterlik algısının, okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarındaki değişim üzerinde düşük düzeyde anlamlı yordayıcı olduğu da belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Müdürleri, Etik Liderlik, Öğretmen Özyeterlik.

THE RELATIONSHIP BETWEEN ETHICAL LEADERSHIP BEHAVIORS OF SCHOOL PRINCIPALS AND SELF EFFICACY OF TEACHERS

Abstract

The aim of this study is to investigate the relationship between ethical leadership behaviours of school principals and teacher self-efficacy. The relational scanning model was adopted in the research. Population of the study was constituted by 6887 teachers in the province of Tokat during the academic year 2016-2017 while the its sampling was comprised of 313 teachers. The Teachers' Sense of Efficacy Scale, which was developed by Tschannen-Moran and Woolfolk-Hoy (2001), and adapted into Turkish by Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005), was employed as data collection instrument in order to determine the level of teachers' self-efficacy, and the

¹ Bu çalışma birinci yazarın danışmanlığında ikinci yazarın “Okul Müdürlerinin liderlik davranışları ile öğretmen özyeterliği adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Ethical Leadership Scale, which was developed by De Hoogh and Den Hartog (2008) and adapted into Turkish by Alkan (2015), was used to determine the level of ethical leadership behaviours of school principals.

The study has concluded that ethical leadership behaviours of school principals and self-efficacy level of teachers are significantly and positively correlated at an average level. Accordingly, it might be claimed that self-efficacy level of teachers tend to increase in parallel with the ethical leadership behaviours of school principals. It was also determined that teacher self-efficacy perception is a low-level, meaningful predictor of change in school principals' ethical leadership behaviors.

Keywords: School Principals, Ethical Leadership, Teacher Self-Efficacy.

1. Giriş

1.1. Etik Liderlik

Etik; doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramlarla insanların davranışlarını ve bu davranışların sonuçlarını inceleyerek ahlaki tutumlar altındaki sebepleri ortaya çıkaran bir çalışma alanıdır (Aydın, 2015). Yaman'a (2013) göre de etik; insanların geçmiş ve bugüne ilişkin bütün davranışlarının, töresel ve ahlaksal ilişkilerinin doğru ve yanlış ölçüsünde araştırılıp değerlendirilmesidir. Etik hem bir bilim dalı hem de bir felsefe alanı olarak düşünülebilir. Eski Yunan'daki en önemli iki filozoftan birisi olan Aristoteles de etik üzerinde çokça durmuş ve etik konusuyla ilgili Nikomakhos'a Etik, Eudemos'a Etik ve Büyük Etik isimli üç kitap yazmıştır. Aristoteles, bu kitaplarda "etik" kavramı üzerinden iyi yaşamın ne olduğunu ve nasıl elde edileceğini sorgulamıştır. Ayrıca mutluluğa ulaşmanın yolunun duygulardan arındırılmış bir akıldan geçtiğini savunmuştur (Babür, 2015). Etiğin gerek içsel dünyamızda gerek kişiler arası ilişkilerde gerek aile hayatında gerekse de iş yaşamında birçok etkisi ve yansımaları olmaktadır. Bu bakımdan etik; tüm insani ilişkileri, insan davranışlarını ve tutumlarını inceleyip değerlendiren ve etkileyen bir olgudur (Acar, 2011). Türk Dil Kurumuna (2006) göre ise etik; "töre bilimi, çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü, etik bilimi ve ahlaki, ahlakla ilgili olan" anlamlarına gelmektedir.

Etik liderlik; sorumluk, saygı, dürüstlük, tarafsızlık, eşitlik, doğruluk gibi etik değerlerin birleşimi neticesinde oluşmaktadır. Etik lider, bu tür değerleri örgütünde yaymaya ve geliştirmeye çalışmaktadır. Etik liderliğin bu işlevi, kültürel liderlikle arasında yakın bir ilişki oluşmasını sağlamıştır. Çünkü etik değerlerin örgütte kabul görüp yerleşmesi, örgüt ortamıyla ve kültürüyle de ilgilidir. Güçlü bir kültürel yapıya sahip olan örgütlerde etik liderlik, daha başarılı bir şekilde uygulanabilmektedir (Karagöz, 2008). Uğurlu (2009) da benzer bir şekilde

etik liderlikle kültür arasındaki bağ üzerinde durmuş ve liderlik ile kültür arasındaki etkileşimin etik liderliğin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağını belirtmiştir. Şöyle ki kültür, etik liderliği ve etik davranışı etkileme potansiyeline de sahiptir. Etik liderlik ise toplumun hemen her alanındaki davranış biçimlerini şekillendirmektedir. Etik liderlik türleri aşağıda özetlenmiştir.

Hizmete Yönelik Liderlik: Bu etik liderlik türünün alt boyutlarında “kâhya liderlik” ve “hizmetçi liderlik” yer almaktadır. Etik liderlik davranışları hizmet etmeye yönelik olan doğal davranışlardır. Davranışların amacı insanlar üzerinde egemenlik kurmak değildir. Aksine örgüt üyelerine hizmet ederek onların güvenini ve bağlılığını kazanmak amaçlanmaktadır (Işık, 2009).

Otantik Liderlik: Otantik liderlik; yeteneklerle uygulanan, değerler sisteminden gücünü alan ve bilgiye dayanan bir liderlik türüdür. Diğer taraftan kişinin kendisini tanıması, samimi olması ve örgüt üyelerine kendini doğru anlatmasıyla da ilgilidir (Çengelci, 2014). Turhan’a (2007) göre de liderin samimiyetle oluşturduğu güven duygusu ve yöneticilik becerileri otantik liderliği oluşturmaktadır.

İlke Merkezli Liderlik: Steven Covey’in “Etkili İnsanların 7 Alışkanlığı” adlı kitabının rehberliğinde ortaya çıkan ilke merkezli liderlik, kişinin ceza almayacağını bilmesine rağmen doğal yasalara uyması gerektiği gerçeğine dayanmaktadır. Bu sebeple güvenlik, akıl, bilgelik ve güç gibi kavramlara her daim uyulmalı. Karşılıklı sadakat, güven ve saygıya dayalı etkili ve etik bir liderlik sergilenmelidir (Çelik, 2013). Bununla birlikte liderlerin ve yöneticilerin uyması gereken etik ilkelerin bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Adalet: Dürüst davranılarak kişilere hak ettiği değerlerin verilmesi, hakkın gözetilmesi anlamlarına gelmektedir ve örgütleri, toplumları ayakta tutan temel değerlerden bir tanesidir. Bu bakımdan kazanç, adalet, ikramiye ve kaynak paylaşımında adaletli davranılması gerekmektedir (Terkeş, 2015).

Eşitlik: Bireyler arasında koşullar ve olanaklar bakımından ayrımcılığın önlenmesi ve bir ayrımcılık varsa bunun ortadan kaldırılmasıdır. Ayrıca kişilerin insan olması sebebiyle doğuştan sahip olduğu aynı konum ve değer hali olarak da tanımlanmaktadır (Ünlü, 2009).

Dürüstlük: Gerçeği söze uydurmak, verilen sözü tutmak ve beklentileri karşılamak manalarına gelmektedir. İçerisinde doğruluğu da barındırmakla beraber doğruluktan farklı bir kavramdır. Dürüstlük, aynı zamanda sadakat ve güven kavramlarıyla doğrudan ilişkili olup dıştan kaynaklı ilke ve değerlerden bir tanesidir (Aydın, 2016).

Tarafsızlık: Yapılan iş ve işlemlerde yansız olmayı ifade eder. Yani kişilerin gerek doğuştan sahip olduğu gerekse de sonradan kazandığı yaş, dil, cinsiyet, din, ırk, felsefi inanç ve siyasi görüş gibi etkenlere göre değerlendirilmemesi gerektiği ilkesidir (Mammadova, 2015).

Sorumluluk: Sorumluluk, hukuksal bir kavram olarak ortaya çıkmış olsa da daha sonra etik alanına dâhil olmuştur. Bu kavram üzerinde Platon, Aristoteles, Kant ve Weber gibi birçok bilim insanı durmuştur. Genel anlamda sorumluluk, kişinin yaptığı her türlü faaliyetin sonuçlarını üstlenmesi durumudur ve bu durum kişinin irade sahibi olmasıyla ilgilidir (Cereci, 2016).

İnsan Hakları: Kişinin doğuştan sahip olduğu kanuni eşitlik, kişi güvenliği, mülkiyet hakkı, düşünce ve inanç özgürlüğü gibi haklara insan hakları denir. Bu haklar sayesinde insan onuru korunup kişinin maddi ve manevi gelişimi sağlanır. Kişinin mutlu olması ve toplumsal dengenin sağlanması demokratik bir toplum yapısına bağlıdır. İşte bu demokratik toplum yapısının ön koşulu da insan haklarıdır (Üste, 2007).

Bağlılık: Bireyin kendini bir gruba, bir örgüte veya bir topluma ait hissetmesini sağlayan psikolojik durumdur. Bağlılık; kişinin toplumsal veya örgütsel değerlere ilgi duymasını, bu değerleri benimseyip inanmasını ve verimli olmasını sağlar (Karakoç, 2016).

Hukukun Üstünlüğü: Hukuk, insanların birbirleriyle toplumla ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen yazılı bir sistemdir. Hukukun üstünlüğü ise hukuk kurallarının bireyden, toplumdan ve hatta devletten bile üstün tutulup adaletin ve eşitliğin sağlanmasını ifade eder (Göksu, 2007).

Sevgi: İnsanın kendisi ve çevresiyle kurduğu olumlu ilişkiye sevgi denir. Sevgi aynı zamanda ilgi, sorumluluk ve saygıyı da gerektirir. Yöneticiler de görevlerinde başarılı ve verimli olmak için gerek örgüt üyelerini gerekse de mesleklerini sevmelidirler (Aydın, 2016).

Saygı: Herhangi bir varlığın değerini kabul edip ihtiyaçlarını dikkate almaya saygı denir. Birey sadece insan olduğu için bile saygıyı hak eder. Karşılıklı saygı insanlar arasındaki bağı ve sevgiyi artırır (Topcubaşı, 2015).

Hoşgörü: Hoşgörü; farklı fikirlere sahip olan insanların her türlü duygu, düşünce ve davranışlarını anlayıp kabullenebilmek için karşılıksız saygıyı ve pozitif anlayışı temel alan iletişim sürecidir. Bu şekilde sosyal ilişkilerde kaynaşabilme, bütüncül düşünebilme ve beraberlik duygusu kazanabilme yeterlilikleri de sağlanabilir (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996).

Tutululuk: Kişinin aşırı mal, mülk sahibi olma ve kaynakları savurgan bir şekilde harcama konusunda kendini kontrol edip dizginlemesine tutululuk denir. Farklı bir açıdan bakarsak mal ve hizmetlerin birden çok defa kullanılması böylece israfın önlenmesidir (Yeniaras, 2015).

Laiklik: İlk olarak Avrupa'daki savaşları bitirmek için ortaya çıkan laiklik, daha sonra tüm dünyaya yayılmış olup dini hoşgörüyü ve vicdan özgürlüğünü ifade etmektedir. Başka bir deyişle din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması olarak da tanımlanabilir (Mahmood, 2006).

Demokrasi: Demokrasi, özgür ve eşit vatandaşların kendi kendini yönetmesine dayanan bir sistemdir. Bu sistemde kamu yararı ve mevcut kaynaklara adaletli bir şekilde erişim de dikkate alınmaktadır. Ayrıca problemlerin müzakere yöntemiyle akılcı bir şekilde çözülmesi de önemsenmektedir (Bohman, 1998).

Hak ve Özgürlükler: Hak ve özgürlük kavramları; hukuk metinleriyle her birey için tek tek tanımlanmış, kişinin diğer insanları rahatsız etmeden kullandığı ne kamu gücü ne de diğer insanlar tarafından engellenebilen düşünce ve davranışlarını içerir. Hiçbir zaman için haklar devredilemez ve haklardan vazgeçilemez, özgürlük ise belirli durumlar hariç kısıtlanamaz (Aliefendioğlu, 1991).

Emeğin Hakkını Verme: Emeğin hakkını verme, iş görenin harcadığı emek sayesinde kazanılan değer artışından iş görene de hak ettiği kadarının verilmesini ifade eder (Sayılı ve Kızıldağ, 2007).

Açıklık: Açıklık ne devletlerin ne de örgütlerin vazgeçemeyeceği bir olgudur. Bu olgu sayesinde yolsuzluklar ve anlaşmazlıklar giderilip saydam bir yapıya ulaşılabilir. Üstelik günümüzde internet gibi teknolojik gelişmeler sayesinde açıklık, yeni bir boyut kazanıp daha önemli hale gelmiştir (Bertot ve diğ., 2010).

İnsancıl Çabalar: Yöneticilerin sahip olması gereken beceriler içerisinde teknik ve kavramsal beceriler kadar insani beceriler de önemli bir yer tutmaktadır. İnsani beceriler içerisinde yer alan insancıl çabalar; motivasyon sağlama, moral verme, bireysel farklılıkları gözetme, birey ve grupları anlama ile ortak bir çaba oluşturma olarak açıklanabilir (Özdemir ve diğ., 2015).

Yasalara Uyma: İşletmelerin, örgütlerin ve yöneticilerin sorumluluklarından bir tanesi de yasal sorumluluktur. Yasal sorumluluğun ilk aşaması ise yasalara uymaktır. Yasalar, devletin

ve toplumun yaşamın her alanında belirlediği temel ilkelerdir. Yöneticiler de yönetim alanında mutlaka yasalara uygun şekilde hareket etmelidirler (Demir, 2013).

1.2. Özyeterlik Kavramı

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramındaki en önemli kavram özyeterliktir. Bandura kişinin bir işte başarılı olması için işi yaparken kendini güvende hissetmesi gerektiğini belirtmiştir. Buradaki güven, özyeterlik kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bakımdan özyeterlik, bireyin bir işi yapabileceğine ve o işte başarılı olabileceğine dair sahip olduğu inançtır. Başka bir deyişle bireyin yaşanması muhtemel durumlar karşısında ne kadar uygun davranışlar sergileyebileceğiyle ilgili şahsi fikir ve kanaatleridir (Çatıkkaş, 2014). Ata'ya (2015) göre de bireyler zorluklara direnmek ve harekete geçmek için bir inanca ihtiyaç duymaktadırlar. İşte bu inanç gerek yaptıkları işlerde gerek motivasyonlarında gerekse de duygusal durumlarında etkili olan özyeterlik inancıdır. Başka bir tanıma göre ise özyeterlik inancı, kişinin çevresinde yaşanan olayları bilişsel ve duyuşsal kaynaklarıyla kontrol edip edemeyeceğine yönelik algıdır. Her bireyin mutlaka özyeterlik inancına sahip olması gerekmektedir (Kılınç, 2013). Elde edilen başarıların özyeterlik inancı üzerinde büyük bir etkisi vardır. Başarılı olmak özyeterlik inancını artırırken, başarısızlık ise azaltmaktadır. Bireyin çevresinin özellikle kendi akranlarının yaptığı bir işi yapabilmesi de özyeterlik inancını yükseltmektedir. Ayrıca terleme, kalp çarpıntısı ve kaygı gibi faktörler de özyeterlik inancını etkilemektedir (Yıldırım, 2011). Özyeterlik inancının dört temel kaynağı vardır. Bunlar;

1. Fiziksel ve Duygusal Durumlar: Stres, endişe ve heyecan duyma gibi duygusal durumlarda kişinin fizyolojik ve psikolojik durumu özyeterlik inancını şekillendirmektedir. Bu bakımdan hem fiziki durumun hem de psikolojik durumun bireyin özyeterlik inancı üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri bulunmaktadır (Erdoğan, 2013).
2. Sözel İkna: Sözel ikna kaynağı ise bireye bir işi yapabilecek kapasitede ve yeterlikte olduğunun sözel olarak iletilmesidir. Bu kaynak, doğrudan özyeterlik inancını yükseltmemekle birlikte o işi yapmaya yönelik gayreti ve şevki artırmaktadır. Ayrıca sözel iknanın etkili olmasında konuşan kişinin güvenilirliği de önemli bir faktördür (Yıldırım, 2011).
3. Doğrudan Deneyimler: Bireyin yüksek bir özyeterlik inancına sahip olması büyük ölçüde doğrudan yaşantılarıyla ilgilidir. Kişinin bir işte elde edeceği başarı, onu pekiştirmekte ve daha sonra girişeceği işlerde de başarılı olacağı inancını

oluşturmaktadır. Aksi bir başarısızlık durumunda ise özyeterlik inancı büyük oranda zedelenmekte ve kişi daha sonra yapacağı işlerde de başarısız olacağı ön yargısına sahip olmaktadır (Zararsız, 2012).

4. Dolaylı Yaşantılar: Özyeterlik inancının bir diğer kaynağı ise dolaylı yaşantılardır. Çünkü birey; kendi doğrudan yaşamı dışında gerçekleşen, gözlem yoluyla bilgi sahibi olduğu, çevrenin yaşadığı olaylardan da etkilenmektedir. Başkalarının aldığı sonuçlar kişinin özyeterlik inancını pozitif veya negatif yönde değiştirmektedir. Bu değişim; yalnızca izleyerek değil, duyarak ve okuyarak da yaşanabilmektedir (Erdoğan, 2013).

Genelde spor ve psikoloji alanlarındaki çalışmalarda incelenen özyeterlik kavramı, daha sonra birçok alana yayılmıştır. Eğitim alanındaki özyeterlik çalışmalarıyla da belirli durumlardaki davranışlar üzerinde özyeterlik inancının etkisi araştırılmıştır (Çatıkkaş, 2014). Öğretmenlerin öğrenme-öğretme süreçlerini verimli yürütmesinde ve etkili bir sınıf yönetimi ortamı oluşturmasında davranışlarını etkileyen birçok farklı değişken vardır. Bu değişkenlerden bir tanesi de öğretmenlerin özyeterlik inançlarıdır (Sağır ve diğ., 2014). Öğretmen öz yeterliği, öğretmenlerin görevlerini başarıyla yapmalarını sağlayacak davranış ve tutumları ne ölçüde gerçekleştirebileceklerine dair kendi inançlarıdır. Öz yeterliği yüksek öğretmenlerin öğretme çaba ve isteği daha fazla, hedefleri ise daha yüksektir. Ayrıca öğretmen öz yeterliği, mesleki memnuniyeti artırmakta, mesleki stresi ise azaltmaktadır (Özata, 2007).

Günümüzün modern eğitim anlayışında öğretmenlerden sadece ders anlatmaları ve not vermeleri değil; aynı zamanda milli ve evrensel değerleri benimseyen, öğrenmeyi öğrenen, öğrendiklerini davranışa dönüştüren, yaratıcı ve eleştirel düşünebilen bireyler yetiştirmeleri beklenmektedir. Böyle bir beklentinin gerçekleşmesi öğretmenin başarılı olmasına bağlıdır. Bu başarı da özyeterlik inancıyla doğrudan ilgilidir (Kasap, 2012). Zararsız (2012) da özyeterlik duygusunun aile, çevre ve okulda kazanıldığını; öz yeterliği yüksek olan bir öğrencinin kendine güvenip duygularını rahat ifade eden ve gerektiğinde sorumluluk alabilen bir yapıya sahip olacağını belirtmiştir. Bu bakımdan öz yeterliği olmayan bir öğretmenin öğrencisine de özyeterlik bilincini yeterince aşıl原因amayacağı gerçeği görülebilmektedir.

Yorgancı'ya (2016) göre yüksek özyeterlik inancına sahip öğretmenler öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere daha fazla yardım eder. Öğrencilerine uygun öğütlerde bulunur ve olumlu sınıf ortamları oluşturur. Şenel (2014) de benzer düşüncelerle özyeterlik inancı düşük öğretmenlerin öğrenme hızı ve performansı zayıf olan öğrencilerle ilgilenmeyip görmezden

geleceğini ve sınıf yönetimini sertlik ve disiplin üzerine yoğunlaştıracağını ifade etmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda özyeterlik inancı yüksek olan öğretmenlerin aşağıdaki özelliklere sahip oldukları belirlenmiştir (Korkut, 2009):

- Eğitim öğretim süreçlerinde motivasyonları yüksek olup verimlilikleri fazladır,
- Meslektaşlarına kıyasla stresleri düşüktür,
- Yanlış yapan öğrencilere karşı fazla eleştiride bulunmazlar,
- Karar verme konusunda daha hızlıdır,
- Eğitim programlarının yürütülmesinde daha başarılıdır,
- Hemen vazgeçmeyip başarılı oluncaya kadar gayret gösterirler,
- İnovasyona önem verip yeni fikirlere ve yeni programlara daha sıcak bakarlar.

Görüldüğü gibi öğretmen öz yeterliği; öğretmenin karar verme ve uygulama süreçlerini, sınıf yönetimini, öğrenci başarısı ve performansı üzerindeki etkisini etkilenmektedir. Bu nedenle eğitim örgütlerinde öğretmenin kendine duyduğu yeterlik inancı oldukça önemlidir (Sağır ve diğ., 2014). Yorgancı (2016) da öğretmen öz yeterliğinin; yönetim anlayışından öğrenci güdülenmesine, kullanılan öğretim yönteminden gösterilen çabaya, öğretim için ayrılan zamandan öğrenci başarısına kadar birçok faktörü şekillendirdiğini belirtmiştir. Neticede öğretmen, eğitim seviyesi ve alan bilgisi ne kadar iyi olursa olsun, öğretmenlik mesleğinin görev ve sorumluluklarını yerine getirebileceğine dair inanç taşııyorsa bir türlü istenilen başarıya ve verimliliğe ulaşamaz. Çünkü özyeterlik inancı hem algıyı hem motivasyonu hem de performansı olumlu veya olumsuz biçimde etkilemektedir (Şenel, 2014).

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarını sergileme düzeyleri ile öğretmenlerin özyeterlik düzeylerini ortaya koymayı amaçladığı için ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. İlişkisel tarama modelleri, en az iki değişken arasında olan birlikte değişim varlığını ve bu değişimin derecesini belirlemeyi hedefleyen araştırma modelleridir (Karasar, 2016). Araştırmanın evrenini, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Tokat ili ve ilçelerindeki resmi ilköğretim, ortaokul ve liselerde görev yapan 6887 öğretmen (www.tokatmeb.gov.tr) oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise evrenden “Basit Seçkisiz Örnekleme Yöntemi” ile belirlenen 400 öğretmen oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü 0.05 örnekleme hatası için 10000 kişilik bir evreni 240-370 kişi temsil edebileceği hesaplanarak belirlenmiştir (Yazıcıoğlu, ve Erdoğan: 2004) Bu nedenle örneklem dâhilindeki okullara

toplamda 400 ölçek dağıtılmıştır. Bu ölçeklerin 326 tanesi geri dönmüştür. Ölçeklerin geri dönme oranı %81,5'tur. Geri dönen ölçeklerin 13 tanesi eksik ve hatalı doldurulduğu için değerlendirilmeye alınmamış ve 313 veri toplama aracı analiz edilmiştir.

2.1. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçlarından “Etik Liderlik Ölçeği”, De Hoogh ve Den Hartog (2008) tarafından geliştirilmiş ve Türkçeye uyarlaması Alkan (2015) tarafından yapılmıştır. Etik liderlik ölçeği, okul müdürlerinin etik liderlik davranışı gösterme düzeylerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçek; “Etik ve adalet boyutu, görevlerin/rollerin açıklığa kavuşturulması boyutu ve güç paylaşımı boyutu” olmak üzere 3 alt boyuttan ve toplamda 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 3. ve 14. maddeler ters soru özelliği göstermektedir. Veri toplama araçlarından “Öğretmen Özyeterlik Algısı Ölçeği”, Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilmiş ve Türkçeye uyarlaması Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından yapılmıştır. Öğretmen Özyeterlik Ölçeği öğretmenlerin özyeterlik düzeylerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçek; “Öğrenci katılımına (güdülenmesi) yönelik özyeterlik boyutu, öğretim stratejilerini kullanmaya yönelik özyeterlik boyutu ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik boyutu” olmak üzere 3 alt boyuttan ve toplamda 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçekler beşli likert tipinde olup derecelendirmesi; (1) Hiçbir Zaman (1,00-1,80), (2) Nadiren (1,81-2,60), (3) Bazen (2,61-3,40), (4) Çoğu Zaman (3,41-4,20), (5) Her Zaman (4,21-5,00) şeklindedir.

2.2. Verilerin Analizi

1. Araştırmanın “Özyeterlik algılarına ilişkin öğretmen algıları nedir?” şeklindeki birinci alt problemi için etik liderlik ölçeğinden ve alt boyutlarından elde edilen puan ortalamaları, standart sapmalar ve aralık değerler hesaplanmıştır.

2. Araştırmanın “Öğretmenlerin özyeterlik algılarına ilişkin okul türü değişkenine göre görüşleri nedir?” şeklindeki ikinci alt problemi için öğretmen özyeterlik ölçeğinden elde edilen toplam puanların normal dağılım sergileyip sergilemedikleri Kolmogorov-Smirnov Testi yapılmış ve sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Özyeterlik Algılarına İlişkin Okul Türü Değişkenine Göre Görüşlerine Ait Kolmogorov-Smirnov Testi

Ölçek	İstatistik	df	p
ÖÖYAÖ	0,049	313	0,066
ÖKYÖB	0,067	313	0,002
ÖSYÖB	0,084	313	0,000
SYÖB	0,09	313	0,000

Tablo 1'e göre öğretmen özyeterlik algısı ölçeğinden elde edilen toplam puanlar normal dağılım özelliği sergilerken ($p>0,05$), alt boyutlarda ise normal dağılım özelliği sergilememektedir ($p<0,05$). Bu nedenle öğretmenlerin özyeterlik algısı ölçeğinden aldıkları toplam puanlar için okul türüne göre görüşlerine ilişkin veriler tek yönlü ANOVA analizi ile test edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 6 ve 7'de verilmiştir.

3. Araştırmanın "Okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri nedir?" şeklindeki üçüncü alt problemi için etik liderlik ölçeğinden ve alt boyutlarından elde edilen puan ortalamaları, standart sapmalar ve aralık değerler hesaplanmıştır.

4. Araştırmanın "Okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarına ilişkin okul türü değişkenine göre öğretmen görüşleri nedir?" şeklindeki dördüncü alt problemi için etik liderlik ölçeğinden elde edilen toplam puanların normal dağılım sergileyip sergilemediklerine ilişkin Kolmogorov-Smirnov Testi yapılmış ve sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Davranışlarına İlişkin Okul Türü Değişkenine Göre Öğretmen Görüşlerine Ait Kolmogorov-Smirnov Testi

Test	İstatistik	df	p
ELÖ	0,103	313	0,000
EAB	0,115	313	0,000
GAKB	0,18	313	0,000
GPB	0,114	313	0,000

Tablo 2'ye göre etik liderlik ölçeği tamamına ve alt boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri normal dağılım özelliği sergilememektedir ($p<0,05$). Bu nedenle okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarını sergileme düzeyleri öğretmenlerin okul türü (ilkokul, ortaokul, lise)

değişkenine ait ölçeğin tamamına ve alt boyutlarına ilişkin veriler Kruskal Wallis H-Testi ile test edilmiş, farkın kaynağını bulmak amacıyla da Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5. Araştırmanın “Okul müdürlerinin etik liderlik davranışları ile öğretmenlerin özyeterlikleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?” şeklindeki dördüncü alt problemi için verilerin analizinde Pearson Korelasyon Katsayısı tekniği kullanılmıştır. Her iki ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı ilişkinin birbirlerini yordama düzeyini belirlemek için ise Regresyon tekniğinden yararlanılmıştır.

3. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın “Öğretmenlerin özyeterlik algılarına ilişkin görüşleri nedir?” şeklindeki üçüncü alt problemi için öğretmen özyeterlik ölçeğinden elde edilen puan ortalamaları, standart sapmalar ve aralık değerler hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3.Öğretmenlerin Özyeterlik Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Ölçek	N	X	Ss	
ÖÖYAÖ	313	103,189	9,439	4,30
ÖKYÖB	313	33,511	3,65	4,19
ÖSYÖB	313	34,764	3,556	4,35
SYÖB	313	34,914	3,437	4,36

Tablo 3’e göre öğretmen özyeterlik algısı ölçeğinden elde edilen ortalama 103,189’dur. Standart sapma 9,439; aritmetik ortalaması ise 4,30 olarak hesaplanmıştır. Öğretmen özyeterlik algısı ölçeğinde, öğretmenlerin özyeterliklerinin “her zaman” düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte; öğretmenler özyeterlik ölçeğinin öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutundan “çoğu zaman”, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi boyutlarında ise “her zaman” düzeyinde yeterliğe sahip oldukları görüşündedirler.

Araştırmanın “Öğretmenlerin özyeterlik algılarına ilişkin okul türü değişkenine göre görüşleri nedir?” şeklindeki üçüncü alt problemi için veriler tek yönlü ANOVA analizi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen Özyeterlik Algısına İlişkin Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türü Değişkenine Ait Görüşleri

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
ÖÖYAÖ	Gruplar Arası	1964,139	2	982,070	11,786	0,000	İlkokul-Ortaokul
	Grup İçi	25831,740	310	83,328			İlkokul-Lise
	Toplam	27795,879	312				

Tablo 4'e görüldüğü gibi çalıştıkları okul türü değişkeninin (ilkokul, ortaokul ve lise) özyeterlik algılarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında fark oluşturduğu görülmektedir ($F=11,786$ ve $p<0,05$). Öğretmenlerin özyeterliklerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla LSD testi yapılmıştır. Öğretmen özyeterlik algısı ölçeğine ilişkin anlamlı farkın ilkokul ve ortaokulda çalışan öğretmenler ile ilkokul ve lisede çalışan öğretmenler arasında olduğu tespit edilmiştir. İlkokulda çalışan öğretmenlerin özyeterlik algıları, ortaokulda çalışan öğretmenlerin algılarından daha yüksektir. Benzer şekilde ilkokulda çalışan öğretmenlerin öğretmen özyeterlik algıları lisede çalışan öğretmenlerin özyeterlik algılarından anlamlı derecede ($p=0,000$) daha yüksektir. İlkokulda görev yapan öğretmenlerin özyeterlik algıları, diğer okul türlerinde görev yapan öğretmenlerden daha yüksektir. Böyle bir durum ilkokulda, disiplin sorunlarının daha az yaşanmasından ve öğrencilerin öğretmenlerine daha fazla bağlı olmasından kaynaklanabilir.

Araştırmanın "Okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri nedir?" şeklindeki birinci alt problemi için etik liderlik ölçeğinden ve alt boyutlarından elde edilen puan ortalamaları, standart sapmalar ve aralık değerler hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Ölçek	N	X	Ss	\bar{X}
ELÖ	313	66,764	8,316	3,93
EAB	313	22,383	3,012	3,73
GAKB	313	21,840	3,423	4,37
GPB	313	22,540	2,958	3,76

Tablo 5'e göre etik liderlik ölçeğinden elde edilen aritmetik ortalama 3,93, standart sapma ise 8,316 olarak hesaplanmıştır. Bu duruma göre öğretmenler okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarını "katılıyorum" düzeyinde sergiledikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenler okul müdürlerinin etik liderlik ölçeğinde yer alan etik ve adalet alt boyutu ile güç paylaşımı boyutunda "katılıyorum, görevlerin/rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutunda ise "kesinlikle katılıyorum" düzeyinde etik liderlik davranışı gerçekleştirdikleri görüşündedirler.

Okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarını sergileme düzeylerine ilişkin okul türü (ilkokul, ortaokul, lise) değişkenine ait ölçeğin tamamına ve alt boyutlarına ilişkin veriler Kruskal Wallis H-Testi ile test edilmiş, farkın kaynağını bulmak amacıyla da Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 6 ve 7'de verilmiştir.

Tablo 6. Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Davranışlarına İlişkin Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türü Değişkenine Ait Görüşleri

Ölçek	Grup	N	Sıra Ortalaması	df	X ²	p
ELÖ	İlkokul	72	169,55	2	7,755	0,021
	Ortaokul	119	138,87			
	Lise	122	167,27			

Tablo 6'ya göre okul yöneticilerinin etik liderlik ölçeği ve alt boyutlarında yer alan davranışları çalıştıkları okul türü değişkenine göre öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark vardır ($X^2=7,755$, $p=0,021$). Gruplar arasındaki anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Davranışlarına ve Alt Boyutlarına İlişkin Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türü Değişkenine Ait Görüşlerinin Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
ELÖ	İlkokul	72	107,44	7736	3460,0	0,026
	Ortaokul	119	89,08	10600		
	İlkokul	72	98,67	099,5	4312,5	0,833
	Lise	122	96,85	11815,5		
	Ortaokul	119	109,81	30665		
	Lise	122	31,93	16095		

Tablo 7 incelendiğinde okul müdürlerinin etik liderlik ölçeğindeki davranışlarına ilişkin anlamlı farkın ilkökul-ortaokullarda ($U=3460$, $p<0,05$) ve ortaokul ve liselerde ($U=926$, $p<0,05$) görev yapan öğretmenlerin görüşlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Okul türünün ilkökul-lise durumuna göre ise, etik liderlik ölçeğinin tamamına ilişkin öğretmen görüşleri arasında fark anlamlı bulunmamıştır ($U=4312,5$, $p>0,05$). Okul müdürlerinin sergilediği etik liderlik davranışı düzeyine ilişkin okul türü değişkeninin belirleyici bir etken olduğu tespit edilmiştir. İlkokulda görev yapan müdürlerin sergilediği etik liderlik davranışların düzeyi ölçeğin tamamında ortaokul ve liselerde görev yapan okul müdürlerinden daha yüksektir.

Araştırmanın “Okul müdürlerinin etik liderlik davranışları ile öğretmenlerin özyeterlikleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?” şeklindeki alt problemi için verilerin analizinde Pearson Korelasyon Katsayısı tekniği kullanılmıştır. Her iki ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı ilişkinin birbirlerini yordama düzeyini belirlemek için ise Regresyon tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 8 ve 9’da verilmiştir.

Tablo 8. Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Davranışları ile Öğretmenlerin Özyeterlikleri Arasındaki İlişki

		Öğretmenlerin Özyeterlikleri
Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Davranışları	r	0,343
	p	0,000*

* $p<0,05$

Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin öğretmen özyeterlik algısı ölçeği puanları ile etik liderlik ölçeği puanları arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$, $r=0,343$). Yani okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarını sergileme düzeyleri arttıkça öğretmenlerin özyeterlik algı düzeyleri de artmaktadır. İki ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı ilişkinin olup olmadığını belirlemek için Çoklu Regresyon tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.Öğretmen Özyeterlik Algısı Ölçeği Alt Boyutlarının Etik Liderlik Ölçeği Toplam Puanlarını Yordama Durumunun Çoklu Regresyon ile İncelenmesi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	35,654	4,921		7,245	0	-	-
ÖKYÖB	0,38	0,187	0,167	2,034	0,043	0,318	0,115
ÖSYÖB	0,143	0,185	0,061	0,773	0,44	0,281	0,044
SYÖB	0,384	0,189	0,159	2,029	0,043	0,313	0,115
R=0,346	R ² =0,120	F=14,048	p=0,000				

Tablo 9 incelendiğinde çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre özyeterlik ölçeğinin öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi alt boyutları ile etik liderlik ölçeği toplam puanları arasında anlamlı ilişki ($R=0,346$, $R^2=0,12$) vardır ($F=14,048$, $p=0,000$). Söz konusu üç değişken, birlikte etik liderlik ölçeği toplam puanlarındaki değişimin %12'sini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin etik liderlik ölçeği toplam puanları üzerindeki önem durumları; öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,167$), öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,061$) ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,159$)'dur. Regresyon kat sayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerden öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ($p=0,043$) ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutunun ($p=0,043$) etik liderlik ölçeği toplam puanları üzerinde anlamlı yordayıcı olmadığı görülmektedir. Yordayıcı değişkenler ile etik liderlik ölçeği toplam puanları arasındaki ilişkilere bakıldığında; öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,318$) ($r=0,115$), öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,281$) ($r=0,044$) ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,313$) ($r=0,115$) düzeyinde korelasyon gözlenmektedir.

Öğretmenlerin ölçek puanlarına göre öğretmen özyeterlik algısı ölçeği alt boyutlarının etik ve adalet alt boyutu toplam puanlarını yordama durumunu ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10.Öğretmen Özyeterlik Algısı Ölçeği Alt Boyutlarının Etik ve Adalet Alt Boyutu Toplam Puanlarını Yordama Durumunun Çoklu Regresyon ile İncelenmesi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	13,038	1,819		7,167	0	-	-
ÖKYÖB	0,116	0,069	0,141	1,684	0,093	0,265	0,095
ÖSYÖB	0,033	0,068	0,039	0,481	0,631	0,229	0,027
SYÖB	0,123	0,07	0,141	1,762	0,079	0,263	0,1
R=0,288		R ² =0,083		F=9,347		p=0,000	

Yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre özyeterlik ölçeğinin öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimine alt boyutu toplam puanları ile etik ve adalet alt boyutu toplam puanları arasında anlamlı ilişki ($R=0,288$, $R^2=0,08$) vardır ($F=9,347$, $p=0,000$). Söz konusu üç değişken birlikte etik ve adalet alt boyutu toplam puanlarındaki değişimin % 8'ini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin etik ve adalet alt boyutu toplam puanları üzerindeki önem durumları; öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,141$), öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,039$) ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,141$) şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerin etik ve adalet alt boyutu toplam puanları üzerinde anlamlı yordayıcı olmadığı görülmektedir. Yordayıcı değişkenler ile etik ve adalet alt boyutu toplam puanları arasındaki ilişkilere bakıldığında; öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,265$ ($r=0,095$), öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,229$) ($r=0,027$)] ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,263$ ($r=0,100$)] düzeyinde korelasyon gözlenmektedir.

Öğretmenlerin ölçek puanlarına göre öğretmen özyeterlik algısı ölçeği alt boyutlarının görevlerin rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutu toplam puanlarını yordama durumunu ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11.Öğretmen Özyeterlik Algısı Ölçeği Alt Boyutlarının Görevlerin\Rollerin Açıklığa Kavuşturulması Alt Boyutu Toplam Puanlarını Yordama Durumunun Çoklu Regresyon ile İncelenmesi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	9,847	2,044		4,817	0	-	-
ÖKYÖB	0,135	0,078	0,144	1,734	0,084	0,294	0,098
ÖSYÖB	0,063	0,077	0,066	0,827	0,409	0,265	0,047
SYÖB	0,151	0,079	0,152	1,923	0,055	0,294	0,109
R=0,323		R ² =0,104		F=11,978		p=0,000	

Regresyon analizi sonucunda; özyeterlik ölçeğinin öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi alt boyutu toplam puanları birlikte görevlerin\rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutu toplam puanları ile anlamlı ilişki ($R=0,323$, $R^2=0,10$) bulunmuştur ($F=11,978$, $p=0,000$). Özyeterlik ölçeğinin üç değişkeni, birlikte görevlerin\rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutu toplam puanlarındaki değişimin %10'unu açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin görevlerin\rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutu toplam puanları üzerindeki önem durumları; öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,144$), öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,066$) ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,152$) şeklindedir. Regresyon kat sayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerin görevlerin\rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutu toplam puanları üzerinde anlamlı yordayıcı olmadığı görülmektedir. Diğer değişkenler kontrol edildiğinde yordayıcı değişkenler ile görevlerin\rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutu toplam puanları arasındaki ilişkilere bakıldığında; öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r=0,294$) ($r=0,098$), öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r=0,265$) ($r=0,047$) ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r=0,294$) ($r=0,109$) düzeyinde korelasyon gözlenmektedir.

Öğretmenlerin ölçek puanlarına göre öğretmen özyeterlik algısı ölçeği alt boyutlarının güç paylaşımı alt boyutu toplam puanlarını yordama durumunu ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Öğretmen Özyeterlik Algısı Ölçeği Alt Boyutlarının Güç Paylaşımı Alt Boyutu Toplam Puanlarını Yordama Durumunun Çoklu Regresyon ile İncelenmesi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	12,769	1,776		7,19	0	-	-
ÖKYÖB	0,129	0,067	0,16	1,916	0,056	0,286	0,108
ÖSYÖB	0,046	0,067	0,056	0,697	0,487	0,25	0,04
SYÖB	0,11	0,068	0,127	1,605	0,109	0,274	0,091
R=0,307		R ² =0,094	F=10,733	p=0,000			

Yapılan regresyon analizi sonucunda; özyeterlik ölçeğinin öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi alt boyutu toplam puanları birlikte, güç paylaşımı alt boyutu toplam puanları ile anlamlı ilişki ($R=0,307$, $R^2=0,094$) vardır ($F=10,733$, $p=0,000$). Söz konusu üç değişken, birlikte güç paylaşımı alt boyutu toplam puanlarındaki değişimin %9'unu açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre yordayıcı değişkenlerin güç paylaşımı alt boyutu toplam puanları üzerindeki önem durumları; öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,160$), öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,056$) ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutu ($\beta=0,127$)'dir. Regresyon kat sayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerin güç paylaşımı alt boyutu toplam puanları üzerinde anlamlı yordayıcı olmadığı görülmektedir. Yordayıcı değişkenler ile güç paylaşımı alt boyutu toplam puanları arasındaki ilişkilere bakıldığında; öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,286$) ($r=0,108$), öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,250$) ($r=0,040$) ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutu ile ($r= 0,274$) [$r=0,091$] düzeyinde korelasyon gözlenmektedir.

Yapılan regresyon analizlerine göre; yordanan değişkenle yordayıcı değişkenler arasında düşük düzeyde, anlamlı ilişki olduğu söylenebilir yani öğretmen özyeterlik algısının, okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarındaki değişim üzerinde düşük düzeyde, anlamlı yordayıcı olduğu belirlenmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre; etik liderlik ölçeğinde en yüksek ortalama görevlerin/rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutunda, en düşük ortalama ise etik ve adalet alt boyutundadır. Araştırmaya katılan öğretmenlere göre, okul müdürleri “katılıyorum” düzeyinde etik liderlik davranışı sergilemektedirler. Ertürk (2012) ve Işık (2009) araştırmalarında okul

yöneticilerinin etik liderlik davranışlarını iyi düzeyde sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır. Buna karşılık Turhan (2007) yaptığı çalışmada okul müdürleri kendilerinin üst düzeyde etik liderlik davranışlarını sergilediklerinin düşünürken, öğretmenler okul müdürlerini etik liderlik davranışlarını sergilemede yetersiz buldukları sonucuna varmıştır. Öğretmen görüşlerine göre okul müdürlerinin etik liderlik davranışı sergileme düzeylerine ilişkin okul türü değişkenine dair; etik liderlik ölçeğinde, etik ve adalet alt boyutunda ve güç paylaşımı alt boyutunda anlamlı fark vardır. Görevlerin/rollerin açıklığa kavuşturulması alt boyutunda ise anlamlı fark yoktur. Etik liderlik ölçeğinde; ilkokulda görev yapan müdürlerin sergilediği etik liderlik davranışı düzeyi, ortaokulda görev yapan müdürlerden daha yüksektir. Lisede görev yapan müdürlerin sergilediği etik liderlik davranışı düzeyi de ortaokulda görev yapan müdürlerden daha yüksektir. Etik ve adalet alt boyutunda; lisede görev yapan müdürlerin sergilediği etik liderlik davranışı düzeyi, ortaokulda görev yapan müdürlerden daha yüksektir. Güç paylaşımı alt boyutunda da ilkokulda görev yapan müdürlerin sergilediği etik liderlik davranışı düzeyi, ortaokulda görev yapan müdürlerden daha yüksektir. Aynı şekilde lisede görev yapan müdürlerin sergilediği etik liderlik davranışı düzeyi de ortaokulda görev yapan müdürlerden daha yüksektir. Bu sonuç, Çengelci'nin (2014) yaptığı çalışma neticesinde elde ettiği okul müdürlerinin etik liderlik davranışı düzeylerinin okul türü değişkenine göre farklılaştığı sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre; öğretmen özyeterlik algısı ölçeğinde en yüksek ortalama sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutunda, en düşük ortalama ise öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutundadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin özyeterlik inançları “her zaman” düzeyindedir. Öğretmenlerin özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri arasında okul türü değişkenine göre; öğretmen özyeterlik algısı ölçeğinde, öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutunda, öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutunda ve sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutunda anlamlı fark vardır. Öğretmen özyeterlik algısı ölçeğinde; ilkokulda görev yapan öğretmenlerin özyeterlik algıları, ortaokulda ve lisede görev yapan öğretmenlerden daha yüksektir. Öğrenci katılımına yönelik özyeterlik alt boyutunda; ilkokulda görev yapan öğretmenlerin özyeterlik algıları, ortaokulda ve lisede görev yapan öğretmenlerden daha yüksektir. Öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik alt boyutunda; ilkokulda görev yapan öğretmenlerin özyeterlik algıları, ortaokulda ve lisede görev yapan öğretmenlerden daha yüksektir. Sınıf yönetimine yönelik özyeterlik alt boyutunda da yine ilkokulda görev yapan öğretmenlerin özyeterlik algıları, ortaokulda ve lisede görev yapan öğretmenlerden daha yüksektir. Bu sonuç; Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy'un (2002)'de,

Üstüner, Demirtaş, Cömert ve Özer'in (2009)'da, Zararsız'ında (2012)'de yaptığı çalışmalar neticesinde elde ettiği özyeterlik inancının okul türü değişkenine göre farklılaştığı sonucuna uymaktadır.

Okul müdürlerinin sergilediği etik liderlik davranışı ile öğretmen öz yeterliği arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarını sergileme düzeyleri arttıkça öğretmenlerin özyeterlik algı düzeyleri de artmaktadır. Okul müdürünün sergilediği etik liderlik davranışı; etik liderliğin alt boyutları olan örgütsel adaletin, yönetişimin ve örgütsel görevlerin açık bir şekilde ifade edilmesinin düzeyini yükseltmektedir. Bu sayede de öğretmenlerin hem sınıf yönetimine hem öğrenci katılımına hem de öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik inancı yükselmektedir. Yapılan regresyon analizlerine göre; yordanan değişkenle yordayıcı değişkenler arasında düşük düzeyde, anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Yani öğretmen özyeterlik algısının, okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarındaki değişim üzerinde düşük düzeyde, anlamlı yordayıcı olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmada, okul yöneticilerinin etik liderliği ile öğretmen öz yeterliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu sebeple etik liderlik davranışları, okul müdürlerinin yetiştirilme sürecine dâhil edilmelidir. Okul müdürlerinin etik liderlik davranışlarını daha üst düzeyde sergilemelerinin sağlanması için; etik liderlik ölçeği alt boyutlarından yola çıkılarak etik ve adalet anlayışı güçlendirilmeli, okuldaki görevler açıklığa kavuşturulmalı ve güç paylaşımında bulunulabilir. Özellikle ortaokul, liselerde öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimine yönelik öğretmen öz yeterliğini yükseltmek için hizmetiçi eğitim ve uzaktan eğitim yapılabilir. Öğretmen özyeterlik algısı üzerinde etik liderlik dışında; paylaşımcı liderlik, yenilikçi liderlik ve duygusal liderlik gibi değişkenler de araştırılabilir. Yurt dışında yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar ile ülkemizde yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar karşılaştırılabilir. Okul müdürleri dışında il, ilçe yöneticileri ile müfettişlerin sergilediği etik liderlik davranışlarının da öğretmen özyeterlik algısı üzerindeki etkisi inceleyebilir.

Kaynakça

Acar, G. (2011). Okul Yöneticilerinin Etik Liderlik Davranışlarının Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Örgütsel Adalet ve Motivasyon Düzeyleriyle İlişkisi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aliefendioğlu, Y. (1991). Temel Hak ve Özgürlükler Açısından Anayasa Yargısı, *Amme İdaresi Dergisi*,(3), ss. 27-46.

Alkan, D. P. (2015). Etik Liderlik Ölçeğinin Türkçe Formunun Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması, *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), ss.109-121.

Babür, S. (2015). *Eudemos'a Etik*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

Ata, E. (2015). Okul Yöneticilerinin Özyeterlik İnançları ile Etkili Okul Liderliği Arasındaki İlişki, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Aydın, İ. (2015). *Kamuda Etik*, [https://www.tbmm.gov.tr/ etik_komisyonu/ belgeler/makale_KamudaEtik-InayetAydin.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/etik_komisyonu/belgeler/makale_KamudaEtik-InayetAydin.pdf) (18.09.2016).

Aydın, İ. (2016). *Yönetmelik, Mesleki ve Örgütsel Etik*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Bertot, J. C., Jaeger, P. T., Grimes, J. M. (2010). Using ICTs to Create a Culture of Transparency: *E-government and Social Media as Openness and Anti-Corruption Tools for Societies*, *Government Information Quarterly*, (27), ss. 264-271.

Bohman, J. (1998). Survey Article: *The Coming of Age of Deliberative Democracy*.

Büyükkaragöz, S., Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin Hoşgörü ve Demokratik Tutumları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, (3), ss. 353-365.

Cereci, C. (2016). Okul Yöneticilerinin Yönetmelik Sorumluluklarını Yerine Getirirken Yaşadıkları Sorunlara ve Sorumluluklarının Hukuksal Sonuçlarına İlişkin Görüşleri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çapa, Y., Çakıroğlu, J., Sarıkaya, H. (2005). The Development and Validation of a Turkish Version of Teachers' Sense of Efficacy Scale, *Eğitim ve Bilim (Education and Science)*, 30(137), ss. 74-81.

Çatıkkaş, D. (2014). Öğretmen Adaylarının Sanat Eğitimi Özyeterliklerinin Araştırılması, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Çelik, N. (2013). Ortaöğretim Kurumları Yöneticilerinin Etik Liderlik Anlayışları ile Örgüt Çalışanlarının Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişki (Bursa örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çengelci, E. (2014). Okul Yöneticilerinin Etik Liderlik Davranışları, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Demir, B. (2013). Kuramsal Sosyal Sorumluluk ve Muhasebe, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(3), ss. 213-221.

Erdoğan, O. (2013). İlköğretim Öğretmenlerinin Özyeterlik ve Başarı Algılarında Yordayıcı Olarak Akademik İyimserlik, Umut ve Mesleki Haz, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ertürk, H. (2012). Okul Müdürlerinin Etik Liderlik Davranış Düzeylerinin İncelenmesi (Uşak ili örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Göksu, H. S. (2007). Kanun Devletinden Hukukun Üstünlüğüne, *Sayıştay Dergisi*, (64) , ss. 59-68.

Işık, M. (2009). Okul Yöneticilerinin Etik Liderlik Özellikleri ile Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karagöz, A. (2008). İlk ve Ortaöğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Etik Liderlik Rollerini ile Öğretmenlerin Örgütsel Adanmışlıkları Arasındaki İlişki (Bursa ili örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karakoç, B. (2016). Öğretmenlerin Okulda Karşılaştıkları Yıldırma Davranışları ile Örgütsel Bağlılıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kasap, D. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin Özyeterlik İnançları ile Mesleklerine Yönelik Bilgisayar ve İnternet Kullanımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Kılınç, A. Ç. (2013). Eğitim Yönetiminde Kuram ve Uygulama İçinde, *Mesleki Bir Öğrenme Toplumu Olarak Okul Kavramı*, S. Özdemir (Editör), Pegem Yayıncılık, ss. 334-353, Ankara.

Korkut, K. (2009). Sınıf Öğretmenlerinin Özyeterlik İnançları ile Sınıf Yönetimi Beceri Algıları Arasındaki İlişki, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Mahmood, S. (2006). Secularism, Hermeneutics, and Empire: The Politics of Islamic Reformation, *Public Culture*, (2), ss. 323-347.

Mammadova, C. (2015). Çalışanların Etik-Dışı Davranışlarını Azaltmada Etik Liderliğin Rolü: Ampirik Bir Çalışma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özata, H. (2007). Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algılarının ve Örgütsel Yenileşmeye İlişkin Görüşlerinin Araştırılması, *Yüksek Lisans Tezi(yayımlanmamış)*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Özdemir, G., Bozkurt, A. T., Aydın, T. (2015). Okul Yöneticilerinin İnsancıl Yeterlilikleri, *İlköğretim Online*, 14(1), ss. 151-163.

Sağır, M., Bilen, K., Ercan, O. (2014). Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Öğretmen Adaylarının Özyeterlik ve Ders Anlatımlarına İlişkin Algılarına Etkisi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), ss. 97-114.

Saylı, H., Kızıldağ, N. (2007). Yönetmelik Etik ve Yönetmelik Etiğin Oluşmasında İnsan Kaynakları Yönetiminin Rolünü Belirlemeye Yönelik Bir Analiz, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), ss. 231-251.

Şenel, E. (2014). Okul Öncesi Öğretmenlerinde Özyeterlik Algısının Tükenmişlik Düzeyini Yordama Gücü (Denizli ili örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Terkeş, N. (2015). Öğretmenlerin Örgütsel Adalet Algısı ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişki, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Topcubaşı, T. (2015). Farklılıklara Saygı Eğitim Programının Öğrencilerin Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Tschannen-Moran, M. ve Hoy, A. W. (2002). The Influence of Resources and Support on Teachers' Efficacy Beliefs. *Annual Meeting of The American Educational Research Association*, New Orleans, LA.

Turhan, M. (2007). Genel ve Mesleki Lise Yöneticilerinin Etik Liderlik Davranışlarının Okullardaki Sosyal Adalet Üzerindeki Etkisi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

Türk Dil Kurumu. (2006). Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57d1636b8147f3.98472210 (08.09.2016).

Uğurlu, C. T. (2009). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Bağlılık Düzeylerine Yöneticilerinin Etik Liderlik ve Örgütsel Adalet Davranışlarının Etkisi (Hatay ili örneği), *Doktora Tezi(yayımlanmamış)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Ünlü, T. (2009). Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Üste, R. B. (2007). İnsan Hakları Eğitimi ve İlköğretimdeki Önemi, *Ege Akademik Bakış*, (7), ss. 295-310.

Üstüner, M., Demirtaş, H., Cömert, M., Özer, N. (2009). Ortaöğretim Öğretmenlerinin Özyeterlik Algıları, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), ss. 1-16.

Yaman, A. (2013). Türk Kamu Yönetiminde Etik Uygulamaları ve Kamu Çalışanlarının Etik Değerlere Bağlılığının Değerlendirilmesi: İçişleri Bakanlığı Örnekleme, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Yeniaras, V. (2015). İslami Dindarlık, Tutumluluk ve Materyalizm: Bir Yapısal Eşitlik Modeli, *Ekonomi, İşletme, Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, (1), ss. 49-62.

Yıldırım, A. (2011). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Mesleki Özyeterlik Algıları ile Mesleki Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yorgancı, A. E. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Kişilerarası Özyeterlik Algıları ile Örgütsel Güven Algılarının İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Zararsız, N. (2012). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Özyeterlik Algılarının İncelenmesi (İstanbul-Sultanbeyli ilçesi örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.